

ХВОЙНІ ІНТРОДУЦЕНТИ У ЛІСОВИХ КУЛЬТУРАХ УКРАЇНСЬКОГО РОЗТОЧЧЯ

Дано характеристику росту хвойних інтродуцентів (*Larix decidua* Mill., *Pinus strobus* L., *Pinus nigra* Arn., *Pinus banksiana* Lamb., *Picea abies* L., *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko) в умовах Українського Розточчя. Підкреслено необхідність подальшого впровадження та дослідження цих видів для підвищення продуктивності лісових насаджень регіону.

Prof. M.M. Guz'; doctorate S.S. Petryk – USUFWT

The forest stands of needles introducents in Ukrainian Roztochya

Datas about growth characterization of the forest stands of *Larix decidua* Mill., *Pinus strobus* L., *Pinus nigra* Arn., *Pinus banksiana* Lamb., *Picea abies* L. and *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko in Ukrainian Roztochya are presented. Emphasized requirement of the next introduce and research of these species for increase productivity of region's forest plantations.

Українське Розточчя є унікальним регіоном, добре відомим своїми багатими лісорослинними умовами, різноманітним рельєфом, широким спектром гідрографічних, кліматичних та ґрунтових факторів. Завдяки таким умовам на відносно невеликій території зосереджена велика кількість різноманітних типів лісу, що, безперечно, має велику наукову цінність. Особливе значення має той факт, що ряд історичних та природних факторів сприяв тому, що в регіоні росте значна кількість видів лісових деревних порід – екзотів, особливе місце серед яких займають хвойні інтродуценти, які були введені в лісові насадження протягом останніх 100 років.

Хвойні інтродуценти в лісових культурах Українського Розточчя представлені наступними породами: модрина європейська (*Larix decidua* Mill.), сосна Веймутова (*Pinus strobus* L.), сосна чорна (австрійська) (*Pinus nigra* Arn.), сосна Банка (*Pinus banksiana* Lamb.), ялина європейська (*Picea abies* L.), дугласія тисолиста (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko).

У лісових насадженнях Українського Розточчя нами виявлено 214 ділянок лісових культур, до складу яких входить модрина європейська. Загальна площа цих лісових насаджень становить 426,6 га. Чистих лісових культур модрини європейської виявлена 31 ділянка, загальною площею 48,1 га. У лісових насадженнях Розточчя модрина європейська росте за Іа, Іб, Ів, Іг класами бонітету. Насадження, як правило, відзначаються високою повнотою і значними запасами деревини. Зростає модрина європейська як у чистих, так і у змішаних лісових культурах, найчастіше з такими породами, як сосна звичайна, ялина європейська, дуб звичайний, дуб червоний, бук лісовий, клен-явір, клен гостролистий, ясен звичайний.

Найвищих класів бонітету модрина європейська досягає, зростаючи в лісових культурах із сосною звичайною, буком лісовим, дубом звичайним, дубом червоним. Середнє значення повноти лісових насаджень, до складу яких входить модрина європейська, становить 0,75, при мінімальному значенні повноти 0,54 і при максимальному – 0,96.

Тривалі дослідження доводять, що в лісових насадженнях дерева модри-ни європейської, як правило, формують перший ярус і домінують, набагато переважаючи в рості інші породи, а також відзначаються кращими таксаційними показниками, ніж аборигенні види. Наприклад, зростаючи в аналогічних умовах росту (тип лісу С₂-г-д-Бк), у змішаному модриново-буковому насадженні у віці 131 року середня висота дерев модрини європейської становить 35 м, а середня висота дерев бука лісового 29 м, при однаковому значенні середнього діаметру 48 см (Львівський ЛПГ, Брюховицьке лісництво, кв. 39, вид. 9).

Порівняння особливостей росту модрини європейської в чистих лісових культурах з аналогічними лісовими культурами аборигенних видів доводить перевищення продуктивності цього цінного інтродуцента над місцевими деревними породами. У більшості випадків, при однакових умовах росту (типи лісу С₂-г-б-С, С₃-г-д-Бк), сосна звичайна, як і ряд інших аборигенних видів, виявляється не конкурентноздатною порівняно з модриною європейською. У регіоні досліджень виявлено 16 ділянок лісових культур, до складу яких входить сосна Веймутова. Загальна площа цих лісових насаджень становить 28,6 га, з яких 1,6 га – чисті лісові культури цієї породи.

У лісових культурах сосна Веймутова росте за I, Ia, Ib класами бонітету. Середнє значення повноти лісових насаджень, у складі яких присутня ця порода, становить 0,60, при мінімальному значенні повноти 0,30 і при максимальному – 0,80. У лісових культурах сосна Веймутова росте з такими породами, як сосна звичайна, ялина європейська, дуб звичайний, дуб червоний.

Дослідження насаджень дало змогу встановити, що найвищих значень класів бонітету дана порода досягає зростаючи із сосною звичайною, а також у чистих лісових культурах. В умовах Розточчя сосна Веймутова, зростаючи в чистих лісових культурах, у віці 66 років досягає середнього значення висоти 28 м та середнього діаметру 40 см, при Ib класі бонітету (Львівський ЛПГ, Завадківське лісництво, кв. 64, вид. 11).

У лісових насадженнях регіону виявлено 2 ділянки лісових культур, до складу яких входить сосна чорна. Загальна площа цих змішаних лісових насаджень становить 6,2 га. Сосна чорна зростає із сосною звичайною, буком лісовим, ясенем звичайним і виконує в цих насадженнях роль супутньої породи. На території Українського Розточчя виявлено 42 ділянки лісових культур, до складу яких входить сосна Банкса. Загальна площа цих лісових насаджень становить 94,8 га, з яких 3,2 га – чисті лісові культури даної породи. У умовах, що досліджуються сосна Банкса, зростаючи у змішаних лісових культурах, досягає I класу бонітету. Середня повнота насаджень, куди входить сосна Банкса, становить 0,69, при мінімальному значенні повноти 0,63 і максимальному значенні – 0,88.

У лісових культурах сосна Банкса зростає з такими породами, як сосна звичайна і дуб звичайний. В умовах Розточчя сосна Банкса у віці 70 років досягає середніх значень висоти 25 м, а середніх значень діаметру – 34 см, при I класі бонітету (Рава-Руський ДЛГ, Немирівське лісництво, кв. 12, вид. 1). У лісових культурах, що досліджується сосна Банкса виконує роль як головної, так і супутньої породи.

Ялина європейська зростає на 155 ділянках лісових культур, загальною площею 398,1 га, з яких 28,1 га – чисті лісові культури. У регіоні досліджень ця порода досягає I, Ia, Ib, Iv класів бонітету. У змішаних лісових культурах ялина європейська росте з модриною європейською, сосною звичайною, буком лісовим, дубом звичайним. Найвищих класів бонітету ялина європейська досягає, зростаючи в лісових культурах з буком лісовим, а також у чистих лісових культурах. Середня повнота насаджень становить 0,75, при мінімальному значенні повноти 0,45 і максимальному значенні – 0,98. Ялина європейська в лісових насадженнях виконує роль як головної, так і супутньої породи. У цих умовах ялина європейська у віці 39 років досягає середніх значень висоти 27 м і середніх значень діаметру – 26 см, при Iv класі бонітету (Львівський ЛПГ, Завадківське лісництво, кв. 41, вид. 2).

У лісових насадженнях Розточчя виявлено 6 ділянок лісових культур, до складу яких входить дугласія тисолиста. Загальна площа цих насаджень становить 14,5 га. Дугласія тисолиста росте у змішаних лісових культурах з буком лісовим, дубом звичайним, сосною звичайною. Середнє значення повноти лісових насаджень, куди входить дугласія тисолиста, становить 0,77, при мінімальному значенні повноти 0,64 і при максимальному – 0,91.

У лісових насадженнях регіону дугласія тисолиста у віці 65 років досягає середньої висоти 30 м і середнього діаметру 50 см (Страдчівський НВЛК, Лелехівське лісництво, кв. 27, вид. 18). У лісових культурах Розточчя дугласія тисолиста виконує роль як головної, так і супутньої породи.

Широке використання в лісових культурах порід-інтродуцентів, які за своєю продуктивністю переважають аборигенні види, відзначаються швидкістю росту, довговічністю, стійкістю до несприятливих факторів навколишнього середовища і відповідають вимогам різних сфер народного господарства, є одним з найефективніших методів підвищення продуктивності і покращення якості лісів.

Як правило, насадження, до складу яких входять породи-інтродуценти, є більш стійкими до дії фітошкідників та фітозахворювань, що, разом з високим приростом, підвищує їх загальну продуктивність та цінність. Одночасно з цим, необхідний зважений підхід при використанні інтродуцентів у створенні лісових культур.

У лісових культурах Українського Розточчя хвойні інтродуценти збагачують породний склад лісових насаджень, сприяють пришвидшенню динамічним процесам у формуванні та покращенні естетичних властивостей ландшафту. Широке застосування інтродуцентів є високоефективним напрямком розширення відновлення лісових ресурсів, підвищення продуктивності та захисних властивостей лісів, підняття на якісно вищий рівень їх рекреаційних можливостей, одержання високих кінцевих результатів використання лісових земель регіону.